

نقش کتاب و کتابخوانی در ترویج فرهنگ محیط زیستی

در شرایط کنونی جهان امروز و به رغم توسعه گسترده و حیرت آور فناوری های جدید ارتباطی و شبکه ارتباطات مجازی در جهان، تالیف و انتشار سنتی کتاب و کتاب خوانی، جایگاه و اهمیت خود را همچنان همانند روزنامه و روزنامه خوانی حفظ کرده است و نمی توان ادعا کرد که روش سنتی در سایه ی شیوه های جدید و مدرن اطلاع رسانی و کسب آگاهی قرار گرفته، هرچند فناوری جدید تحول عظیم و شگرفی در این عرصه ایجاد کرده است و کسی نمی تواند منکر این دگرگونی شود.

کتاب و کتابخوانی، هنوز در میان مخاطبان و علاقه مندان به مطالعه و تحقیق جایگاه ویژه ای دارد و بخشی از سبب فرهنگی این اقشار را به خود اختصاص می دهد. همان طوری که روزنامه مکتوب همچنان ویژگی و نفوذ خود را با وجود شبکه ارتباطی مجازی و اینترنت و شبکه های اجتماعی مجازی، حفظ کرده است و باید گفت که فناوری های جدید به کمک روش های سنتی آمده و البته تاثیرات خود را بر میزان اطلاعات و آگاهی جوامع گذارده است.

روزنامه های پرتیراژ جهانی و منطقه ای با وجود بهره گیری گسترده از اینترنت و سایبر در جهت اطلاع رسانی به موقع و حضور موثر در اطلاع رسانی، به دنبال مجهز کردن روزنامه خود به پیشرفته ترین سیستم های توزیع همزمان و به موقع هستند تا تولیدات خبری خود را با سرعت بیشتری به دست مخاطب رسانده و نقش تاثیر گذارتری در هدایت افکار عمومی ایفا کنند و از گردونه پیشرفت عقب نمانند. در حوزه کتاب نیز به همین گونه است و چاپ و انتشار کتاب همچنان از اولویت های نهادهای فرهنگی جهانی است.

این یک تصور غلط است که توسعه شبکه ارتباطی اینترنتی، مخاطب و علاقه مندان به مطالعه و تحقیق را از کتاب بی نیاز کرده است. هر چیز جای خود را دارد و کتاب و انتشار مکتوب و سنتی آن، همچنان بر حضور و ایفای نقش جدی خود تاکید می ورزد. پس دولت ها و سیاست گذاران فرهنگی نباید از این مقوله مهم غافل شوند، بلکه باید به منظور ترویج فرهنگ تالیف و انتشار کتاب و کتاب خوانی در جامعه با هدف بالا بردن آگاهی و اطلاعات مردم و سطح فرهنگ جامعه، برای تولید علم بیشتر تلاش کنند.

هیچ دولت و ملتی از اینکه فرهنگ کتاب خوانی و درک معارف بیشتر و فهم افزون تر علوم و آشنایی با پیشرفت ها در جامعه اش، توسعه و گسترش کمی و کیفی بیابد لطمه نمی بیند بلکه بی تردید نفع آن، متوجه جامعه خواهد بود. پس نباید به بهانه های گوناگون و بدون منطوق، در مسیر تالیف و نشر کتاب و صنعت چاپ، و ترویج فرهنگ کتاب خوانی در جامعه خلل و مانع ایجاد کرد. طی این مسیر بسیار ظریف و حساس، تنها با

انعطاف و تدبیر و مدیریت، و فراهم کردن زمینه لازم برای تالیف، انتشار کتاب و کتاب خوانی، ممکن خواهد شد .

اصل باید بر فراهم کردن بستر لازم و سیاست گذاری و نظارت بر امر کتاب، از طرف متولیان دولتی امر فرهنگ، تحقیق و پژوهش و تولید از جانب مردم و بخش خصوصی غیردولتی باشد . نهاد آموزش و پرورش انگلستان پژوهش بلندمدتی انجام داده است که نشان می دهد خواندن کتاب با هدف لذت بردن در دوران کودکی، بر روی دایره واژگان در بزرگسالی موثر است .

یافته های این پژوهش نشان می دهد کسانی که در ۱۰ سالگی کتاب می خوانند و هدف شان لذت بردن است دایره واژگان گسترده تری در بزرگسالی دارند. این موضوع، سبب شده است تا موسسه ی Book Trust روی برنامه ترویج کتابخوانی خود بیشتر تمرکز کند .

رئیس Book Trust می گوید: "اگر کودکی هر روز کتاب بخواند هنگامی که مدرسه را آغاز می کند دست کم ۱۲ ماه جلوتر از کودکان هم سن خود خواهد بود. کتاب خوانی دو یا سه بار در هفته موجب می شود کودکان شش ماه جلوتر از همسالان خود باشند".

موسسه Book Trust با فرستادن ۵۷/۵ میلیون، بسته های اهدایی کتاب در سرتاسر انگلستان برای خانواده هایی که فرزند دارند تلاش می کند کتابخوانی را در میان خانواده ها و کودکان ترویج دهد و خواندن برای لذت بردن هدف اصلی این برنامه است .

از آنجایی که محیط زیست موهبت رایگان ارزشمندی است که خداوند به انسان، ارزانی داشته است و بسیاری از تهدیدهای محیط زیستی، تخریب منابع و آلوده سازی محیط، نتیجه فعالیت های انسانی هستند ، از این رو آگاه سازی عمومی و آموزش جامعه در رابطه با ارزش و اهمیت محیط زیست برای ادامه حیات بشر امری ضروری است و برای اجرای موفقیت آمیز برنامه های حفاظت از محیط زیست، باید بستر تغییر در دانش ها، ارزش ها، رفتار و به طور کلی شیوه زندگی جامعه فراهم شود.

در این میان یکی از ابزارهای کلیدی برای آگاه سازی جوامع، کتاب است. تولید و نشر کتاب چه از منظر تخصصی و چه از منظر عمومی می تواند اطلاعات کافی و صحیح را به اقشار مختلف جامعه ارائه دهد. کتاب نقش بسیار مهمی در زمینه ارتقای آگاهی های محیط زیستی دارد و با ترویج فرهنگ کتابخوانی، می توان به خوبی این نیاز را پاسخگو بود.

نسل نو باید بیاموزند که خودشان از محیط زیست محافظت کنند و مصرف کننده صرف یا تماشاگر تخریب نباشند بنابراین کتاب است که می تواند این فرهنگ را ترویج دهد و باید با برنامه ریزی های اصولی برای تولید

و نشر کتاب های محیط زیستی، و ترغیب فرهنگ کتابخوانی به ویژه در بخش کودک و نوجوان، امکان جذب این نیروی عظیم را برای حفاظت از محیط زیست خود فراهم آوریم.

البته نباید تنها به رسانه کتاب اکتفا شود و باید در کنار کتاب، از رسانه های متنوع دیگر استفاده کرد امروزه ما شاهد انتشار کتاب های متفاوتی در زمینه های اقتصاد، روانشناسی، حقوق، اخلاق و فرهنگ محیط زیست هستیم ولی با توجه به روند تخریبی که متوجه محیط زیست کشورمان است، این موضوع کافی نیست و باید برنامه ریزی قوی تر و جدی تری برای آن وجود داشته باشد چراکه امروزه سازگاری ما با محیط زیست با توجه به سبک زندگی که داریم بسیار کم شده است، از این رو مشکلات بسیار زیادی برای بشر به وجود آمده است و علاوه بر فراهم کردن زیرساخت های لازم برای پیشگیری از تخریب، قطعاً پرداختن به مقوله کتاب در زمینه بالابردن سواد محیط زیستی تاثیرگذار خواهد بود.

در این میان سازمان حفاظت محیط زیست همزمان با بیست و دومین دوره هفته کتاب و کتابخوانی، در راستای ترویج فرهنگ کتابخوانی محیط زیستی با برگزاری نخستین جشنواره کتاب سال محیط زیست اولین گام را به منظور ترغیب و تشویق اهالی عرصه قلم و اندیشه برداشت تا گامی تأثیرگذار در ارتقای سواد محیط زیستی باشد چراکه نقش کتاب در این زمینه بسیار پررنگ است و اثر بلندمدت و جاودانه بر افراد می گذارد.

این جشنواره فرصت خوبی بود تا فعالان این عرصه، بیش از پیش شناسایی شوند و توانایی های خود را منصفانه ظهور بگذارند و نیز بهانه ای برای خلق آثار جدید به وجود آید جشنواره مذکور گامی مثبت در جهت قدردانی از پدیدآورندگان و گسترش فعالیت های مرتبط با تألیف، ترجمه و نشر آثار محیط زیستی، ترویج و ارتقاء فرهنگ محیط زیست در راستای حفاظت از منابع طبیعی و تحکیم آموزه های توسعه پایدار، در حوزه کودکان و بزرگسالان بود.

هرچند سازمان در تلاش است از تمام فرصت ها و ظرفیت های ایجاد شده در جهت تحقق اهداف خود بهره گیرد، اما باید در نظر داشت که انجام هر فعالیت فرهنگی اگر به طور صحیح انجام نشود نتیجه و بازخورد لازم را نخواهد داشت. از آنجا که زمان برای بررسی و ارزیابی کتاب ها در این جشنواره بسیار اندک بود، امیدواریم در سال های بعد این قبیل فعالیت ها با برنامه ریزی و دقت بیشتری برگزار شود تا شمار بیشتری از علاقمندان محیط زیست در این مقوله فرهنگی قدم گذارند و خود را در رویارویی با چالش های محیط زیستی مسوول بدانند.